

Київський університет імені Бориса Грінченка
Факультет економіки та управління
Кафедра міжнародної економіки

«ЗАТВЕДЖУЮ»

Проректор з наукової роботи

Наталія ВІННІКОВА

«30» серпня 2023 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

для аспірантів

спеціальності 051 Економіка

освітнього рівня третього (освітньо-наукового)

освітньо-наукової програми «Економіка»

Київ 2023

Розробник:

Лойко Валерія Вікторівна, доктор економічних наук, професор, професор кафедри міжнародної економіки Факультету економіки та управління Київського університету імені Бориса Грінченка.

Викладач:

Лойко Валерія Вікторівна, доктор економічних наук, професор, професор кафедри міжнародної економіки Факультету економіки та управління Київського університету імені Бориса Грінченка.

Робочу програму розглянуто і затверджено на засіданні кафедри міжнародної економіки

Протокол від 01.09. 2022 р. № 1.

Завідувач кафедри (Алла ШЛАПАК)

Робочу програму погоджено з гарантом освітньої-наукової програми «Економіка»

01.09. 2022

Гарант освітньої-наукової програми (Валерія ЛОЙКО)

(підпис)

Робочу програму перевірено

01.09. 2022 р.

Завідувач аспірантури, докторантури (Ілона ТРИГУБ)

Пролонговано:

на 2023/2024 н.р. (підпис) (Алла ШЛАПАК), « 29 » 08. 2023 р., протокол № 10
(ПІБ)

на 20__/20__ н.р. _____ (підпис) (_____), « ____ » ____ 20__ р., протокол № ____
(ПІБ)

на 20__/20__ н.р. _____ (підпис) (_____), « ____ » ____ 20__ р., протокол № ____
(ПІБ)

на 20__/20__ н.р. _____ (підпис) (_____), « ____ » ____ 20__ р., протокол № ____
(ПІБ)

Ця програма не може бути повністю чи частково відтворена, тиражована чи розповсюджена без дозволу Київського університету імені Бориса Грінченка.

©Київський університет імені Бориса Грінченка

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика дисципліни за формами навчання	
	денна	заочна
Вид дисципліни	вибіркова	
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська	
Загальний обсяг кредитів / годин	4 кредитів / 120 годин	
Рік навчання	1	1
Семестр	1	1
Кількість змістових модулів з розподілом:	4	
Обсяг кредитів	4	4
Обсяг годин, в тому числі:	120	120
Аудиторні	32	16
Модульний контроль	8	-
Самостійна робота	80	96
Форма семестрового контролю	залік	залік

Мета дисципліни формування здатностей самостійно мислити, приймати управлінські рішення, виконувати комплексні економічні розрахунки для проведення наукових досліджень з питань забезпечення економічної безпеки національної економіки.

Завдання навчальної дисципліни:

- сформувати у аспірантів розуміння основних економічних понять і термінів;
- сформувати здатність самостійно мислити, ідентифікувати та аналізувати різні види господарських операцій;
- закріпити комплекс економічних знань і засвоєння досягнень теорії і практики забезпечення економічної безпеки національної економіки;
- сформувати навички обґрунтування економічних рішень на засадах економічної безпеки національної економіки.

3. Результати навчання за дисципліною.

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач освіти повинен:

знати:

- категоріальний апарат економічної безпеки національної економіки;
- нормативно-законодавчу базу України, яка регулює економічну діяльність;
- основні складові елементи системи економічної безпеки України;
- сучасну економічну ситуацію в Україні;
- національні економічні інтереси держави та їхню класифікацію;
- загрози економічній безпеці національної економіки, суб'єктам господарювання,

- місце та значимість економічної безпеки країни в системі національної безпеки;
- методи оцінки рівня економічної безпеки національної економіки та суб'єктів господарювання;

вміти:

- застосувати отримані знання в практичній діяльності;
- вдосконалювати запропоновані методичні рекомендації оцінки рівня економічної безпеки держави, суб'єктів господарювання, ЗВО тощо;
- використовувати в практичній діяльності механізми вирішення наукових проблем забезпечення економічної безпеки національної економіки;
- застосувати отримані знання при проведенні власних наукових досліджень за темою дисертаційної роботи;
- використовувати в практичній діяльності механізми вирішення наукових проблем забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання, регіонів, ОТГ, національної економіки;
- проводити наукові дослідження проблем забезпечення економічної безпеки національної економіки та способів їх вирішення;

Програмні компетентності

СК02	Здатність усно і письмово презентувати та обговорювати результати наукових досліджень та/або інноваційних розробок українською та англійською мовами.
СК03	Здатність використовувати сучасні методології, методи та інструменти емпіричних і теоретичних досліджень у сфері економіки, методи комп'ютерного моделювання, сучасні цифрові технології, бази даних та інші електронні ресурси, спеціалізоване програмне забезпечення у науковій та науково-педагогічній діяльності.
СК05	Здатність виявляти, поглиблено аналізувати та вирішувати проблеми дослідницького характеру у сфері економіки з врахуванням економічних ризиків та можливих соціально-економічних наслідків, оцінювати та забезпечувати якість виконуваних досліджень, у тому числі з питань європейської та євроатлантичної інтеграції.
СК06	Здатність обґрунтовувати та готувати економічні рішення на основі розуміння закономірностей розвитку соціально-економічних систем і процесів із застосуванням математичних методів та моделей.
СКУ08	Здатність адаптуватися до нових ситуацій, застосовувати джерела активізації творчого пошуку, різних джерел інформації, математичного апарату та комп'ютерних технологій для розв'язання економічних завдань.

**Нормативний зміст підготовки здобувачів ступеня доктора філософії,
сформульований у термінах результатів навчання**

РН02	Глибоко розуміти базові (фундаментальні) принципи та методи економічних наук, а також методологію наукових досліджень, створювати нові знання у сфері економіки з метою досягнення економічного та соціального розвитку в умовах глобалізації.
РН03	Розробляти та досліджувати фундаментальні та прикладні моделі соціально-економічних процесів і систем, ефективно використовувати їх для отримання нових знань та/або створення інноваційних продуктів у економіці та дотичних міждисциплінарних напрямках.
РН04	Застосовувати сучасні інструменти і технології пошуку, оброблення та аналізу інформації, зокрема, статистичні методи аналізу великих масивів даних та/або складної структури, спеціалізоване програмне забезпечення та інформаційні системи.
РН06	Вільно презентувати та обговорювати з фахівцями і нефахівцями результати досліджень, теоретичні та практичні проблеми економіки державною та іноземною мовами, кваліфіковано відображати результати досліджень у наукових публікаціях у провідних наукових виданнях.
РН08	Планувати і виконувати емпіричні та/або теоретичні дослідження у сфері економіки та з дотичних міждисциплінарних напрямів, критично аналізувати результати власних досліджень і результати інших дослідників у контексті усього комплексу сучасних знань щодо досліджуваної проблеми.
РНУ10	Демонструвати готовність і здатність до набуття нових знань і освітніх компетенцій упродовж навчання в аспірантурі, а також до самовдосконалення й самоактуалізації в напрямку «саморозвиток і самоосвіта впродовж усього життя».

4. Структура навчальної дисципліни
Тематичний план для денної форми навчання

№ п/п	Назви теоретичних розділів	Усьо го	Розподіл годин за видами робіт			
			Аудиторні			
			Лекцій	Практичні	Семінарські	Самостійна робота /МК
Змістовий модуль I. Теоретичні основи забезпечення економічної безпеки національної економіки						
1	Тема 1. Сутність економічної безпеки національної економіки.	14	2	-	2	10
2	Тема 2. Інституційні основи системи економічної безпеки.	14	2	-	2	10
	Модульний контроль	2	-	-	-	2
	<i>Разом</i>	30	4	-	4	20/2
Змістовий модуль II. Методичні основи оцінки економічної безпеки національної економіки						
3	Тема 3. Проблеми і пріоритети економічної безпеки національної економіки.	14	2	-	2	10
4	Тема 4. Методичні основи оцінки економічної безпеки національної економіки.	14	2	2	-	10
	Модульний контроль	2	-	-	-	2
	<i>Разом</i>	30	4	2	2	20/2
Змістовий модуль III. Забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання						
5	Тема 5. Особливості організації економічної безпеки суб'єктів господарювання.	14	2	-	2	10
6	Тема 6. Методичні основи оцінки економічної безпеки суб'єктів господарювання.	14	2	2	-	10
	Модульний контроль	2	-	-	-	2
	<i>Разом</i>	30	4	2	2	20/2
Змістовий модуль IV. Забезпечення економічної безпеки національної економіки у сучасній світовій економіці						
7	Тема 7. Забезпечення економічної безпеки національної економіки в умовах глобалізації.	14	2	2	-	10
8	Тема 8. Забезпечення економічної безпеки національної економіки в умовах циркулярної економіки.	14	2	2	-	10
	Модульний контроль	2	-	-	-	2
	<i>Разом</i>	30	4	4	4	20/2
	<i>Усього за освітньо-науковою програмою</i>	120	16	8	8	80 /8

Тематичний план для заочної форми навчання

№ п/п	Назви теоретичних розділів	Усьо го	Розподіл годин за видами робіт			
			Аудиторні			
			Лекцій	Практичні заняття	Семінарські	Самостійна робота
Змістовий модуль I. Теоретичні основи забезпечення економічної безпеки національної економіки						
1	Тема 1. Сутність економічної безпеки національної економіки.	15	1	-	1	13
2	Тема 2. Інституційні основи системи економічної безпеки.	15	1	-	1	13
<i>Разом</i>		30	2	-	2	26
Змістовий модуль II. Методичні основи оцінки економічної безпеки національної економіки						
3	Тема 3. Проблеми і пріоритети економічної безпеки національної економіки.	15	1	-	1	13
4	Тема 4. Методичні основи оцінки економічної безпеки національної економіки.	15	1	-	1	13
<i>Разом</i>		30	2	-	2	26
Змістовий модуль III. Забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання						
5	Тема 5. Особливості організації економічної безпеки суб'єктів господарювання.	15	1	1	-	13
6	Тема 6. Методичні основи оцінки економічної безпеки суб'єктів господарювання.	15	1	1	-	13
<i>Разом</i>		30	2	2	-	26
Змістовий модуль IV. Забезпечення економічної безпеки національної економіки у сучасній світовій економіці						
7	Тема 7. Забезпечення економічної безпеки національної економіки в умовах глобалізації.	15	1	1	-	13
8	Тема 8. Забезпечення економічної безпеки національної економіки в умовах циркулярної економіки.	15	1	1	-	13
<i>Разом</i>		30	2	2	-	26
<i>Усього за освітньо-науковою програмою</i>		120	8	4	4	104

5. Програма навчальної дисципліни

Змістовний модуль 1. Теоретичні основи забезпечення економічної безпеки національної економіки.

Тема 1. Сутність економічної безпеки національної економіки.

Сутність поняття «економічна безпека національної економіки». Мета та задачі забезпечення економічної безпеки національної економіки. Складові економічної безпеки національної економіки. Економічна безпека житлово-комунальної інфраструктури. Економічна безпека системи освіти. Економічна безпека децентралізованих автономних організацій. Економічна безпека як інтегральна характеристика соціальної системи. Чинники, які впливають на формування та рівень економічної безпеки національної економіки.

***Ключові слова:** національна економіка, економічна безпека, мета, задачі, складові.*

Література:

1. Економічна безпека держави: навчально-методичний посібник / Живко З.Б., Черевко О.В., Копитко М.І., Зачосова Н.В., Живко М.О., Серета В.В., Занора В.О., Бієвець А.В.; за ред. Живко З.Б. Черкаси : видавець Чабаненко Ю.А., 2019. 240 с.

2. Loiko, V., Aleksandrova, O., Suprunenko, A., Bezprozvanna, T. and Pozdieieva, K. (2022). Risk analysis and determination of the level of security of the information ecosystem of the educational institution with the help of an expert system. (Аналіз ризиків та визначення рівня безпеки інформаційної екосистеми навчального закладу за допомогою експертної системи). Proceedings of the Cybersecurity Providing in Information and Telecommunication Systems II. co-located with International Conference on Problems of Infocommunications. Science and Technology (PICST 2021). Volume I. P. 260-267.

3. Sunduk A.M., Shvets P.A., Zhukova Yu.M., Loiko V.V. (2022). Parameters of economic security in the conditions of strengthening of information risks and threats. (Параметри економічної безпеки в умовах посилення інформаційних ризиків і загроз). Proceedings of the Cybersecurity Providing in Information and Telecommunication Systems II. co-located with International Conference on Problems of Infocommunications. Science and Technology (PICST 2021). Volume II. P. 221-228.

Тема 2. Інституційні основи системи економічної безпеки

Інститути національної економіки. Інститути державної влади. Інститути місцевого самоврядування. Інститути громадянського суспільства. Економічні інститути. Соціальні інститути. Наднаціональні інститути. Характеристика структур по забезпеченню економічної безпеки національної економіки: Рада національної безпеки й оборони України, Кабінет Міністрів України, Міністерство фінансів, Міністерство економічного розвитку і торгівлі.

***Ключові слова:** система економічної безпеки, інституалізація, РНБО, КМУ, реформа децентралізації*

Література:

1. Економічна безпека та фінансові розслідування: концепти, прагматика, інструментарій забезпечення : колективна монографія. / За заг. ред. д.е.н., доц. Вівчар О. І. Тернопіль: Економічна думка, 2019. 395 с. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/36303/1/%D0%9A%D0%BE%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%BD%D0%B0%20%D0%BC%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%84%D1%96%D1%8F%D0%95%D0%91%D0%A4%D0%A0.pdf>

2. Іванова Н.С. Прогнозування економічної безпеки регіонів для забезпечення безпеки національної економіки: монографія. Кривий Ріг : ФОП Чернявський Д.О., 2018. 381с.
3. Економічна безпека держави в контексті національних інтересів : зб. тез доп. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 23 квіт. 2021 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2021. 174 с. URL: http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/10473/Ekonomichna%20bezpeka%20derzhavy_2021.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Змістовний модуль 2. Методичні основи оцінки економічної безпеки національної економіки.

Тема 3. Проблеми і пріоритети економічної безпеки національної економіки.

Економічні інтереси держави. Пріоритети економічної безпеки національної економіки. Сутність понять «ризик», «небезпека», «загроза». Дестабілізуючі чинники, їх характеристика та джерела виникнення. Зовнішні та внутрішні загрози. Суб'єкти загроз та засоби запобігання виникненню загроз фінансовій безпеці. Економічне та промислове шпигунство. Рейдерство. Недобросовісна конкуренція. Економічна безпека як чинник підвищення інвестиційної привабливості економіки країни.

***Ключові слова:** держава, економічні інтереси, захист, рейдерство, промислове шпигунство, недобросовісна конкуренція.*

Література:

1. Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України. Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України № 1277 від 29.10.2013. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13#Text>
2. Лойко В.В., Руденко В.С., Золотоверха А.В. Аналітичні аспекти впливу пандемії на розвиток бізнесу в Україні на засадах соціальної безпеки. Стратегії сталого розвитку територій в умовах посткризового відновлення [текст]: [монографія] / під заг. ред. д.е.н., проф. Храпкіної В.В., д.ю.н., проф. Устименка В.А. К.: Інтерсервіс, 2021. С. 249 – 267.
3. Лойко В.В. Загрози економічній безпеці промислового підприємства: сутність та класифікація. *Ефективна економіка*. 2015. № 10. URL: www.economy.nayka.com.ua/
4. Якубовська Ю.Є. Протидія промислому шпигунству. Навчально-методичні матеріали з дисципліни. Тернопіль. ТНЕУ.2016.44 с.
5. Живко З. Б., Пушак Я. Я. Поглинання та рейдерство в ринковій економіці: навчальний посібник. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2020. 304с.

Тема 4. Методичні основи оцінки економічної безпеки національної економіки.

Методика оцінки рівня економічної безпеки національної економіки за функціональними складовими. Інтегральний показник рівня економічної безпеки національної економіки. Поняття індикаторів економічної безпеки. Стимулятори та дестимулятори. Методика оцінка економічної безпеки як конкурентоспроможності держави на світовому ринку.

***Ключові слова:** рівень економічної безпеки, методика, оцінка, показники, індикатори, порогові значення.*

Література:

1. Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України. Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України № 1277 від 29.10.2013. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13#Text>

2. Лойко В.В., Лойко Д.М. Експертна система як інструмент визначення рівня економічної безпеки. *Науково-технічна інформація*. 2015. № 3(65). С. 41-46.

3. Valeriia V. Loiko, Olena S. Aleksandrova, Nataliia N. Vinnikova, Vitaliy N. Zavadskyi, Daria N. Loiko. Methodical Tools for Security Level Diagnostics of the Modern University's. (Методичний інструментарій діагностики рівня безпеки сучасного університету). *International Journal of Electronic Security and Digital Forensics*. Vol. 13, No. 2, 2021. P. 115-132.

4. Лойко В.В. Прогнозування рівня економічної безпеки за допомогою експертної системи. Економічна безпека в умовах глобалізації світової економіки: [колективна монографія у 2 т.]. Дніпропетровськ: «ФОП ДРОБЯЗКО С.І.», 2014. Т.1. С. 138-145.

Змістовний модуль 3. Забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання

Тема 5. Особливості організації економічної безпеки суб'єктів господарювання.

Особливості сучасної організації безпеки бізнесу в Україні. Обґрунтування оптимальних підходів до захисту інтересів суб'єктів підприємництва, протидії негативному впливу небезпек і загроз, мінімізації ризиків. Функції керівників суб'єктів підприємництва з питань організації безпеки. Процес організації безпеки: визначення заходів безпеки та структури її сил. Засоби безпеки: технічні, спеціальні, засоби захисту інформації.

Ключові слова: організація безпеки бізнесу, суб'єкти підприємництва, заходи безпеки, технічні засоби безпеки, захист інформації.

Література:

1. Мельник С. І. Управління фінансовою безпекою підприємств: теорія, методологія, практика: монографія. Львів: «Раст-7». 2020. 384 с. URL: http://nbuviap.gov.ua/images/nak_mon_partneriv/Upravlinnya_finansovou_bezpekou_pidpruemstv.pdf

2. Лойко В.В., Мороз Я.О. Індикатори економічної безпеки суб'єкта підприємницької діяльності. *Міжнародний науковий журнал*. № 2. 2016. Р. 126-129. URL: <file:///D:/Downloads/14543484495459.pdf>

3. Лойко В.В., Рамський А.Ю., Лойко Д.М. Формування інноваційного потенціалу національної економіки та розвиток ринку стартапів // Концепти інноваційного розвитку підприємництва [Текст]: [Монографія] / За заг. ред. д.е.н., проф. Храпкіної В. В.; Національний університет «Києво-Могилянська академія». К.: Інтерсервіс, 2018. С. 83-91.

4. Лойко В.В. Моніторинг рівня економічної безпеки промислового підприємства. *Ефективна економіка*. 2015. № 8. URL: www.economy.nayka.com.ua/

Тема 6. Методичні основи оцінки економічної безпеки суб'єктів господарювання.

Сутність оцінки стану економічної безпеки суб'єктів господарювання. Система індикаторів економічної безпеки. Методика визначення рівня економічної безпеки суб'єктів підприємництва. Одиничні показники оцінки рівня економічної безпеки. Методика приведення одиничних показників економічної безпеки до єдиного універсального параметра, до інтегрального

показника. Функція Харрінгтона. Діапазони визначення рівня економічної безпеки підприємства відповідно до теорії Харрінгтона.

Ключові слова: оцінка рівня економічної безпеки, методика, інтегральний показник, одиничні показники, функція Харрінгтона.

Література:

1. Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України. Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України № 1277 від 29.10.2013. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13#Text>
2. I.Zelisko, O. Sosnovska, L. Oliynyk, V. Stefkivskyuy, I. Manayenko. Company business processes optimization as an imperative of its economic security. *Journal "Naukovyi Visnyk Natsionalnoho Hirnychoho Universytetu"*. 1. 2021. 145-153. doi: 10.33271/nvngu/20211/145
3. Сосновська О.О. Методологічний базис управління економічною безпекою підприємства. *Проблеми економіки* : науковий журнал. Харків. 2020. №1 (43). С.190-196.
4. Лойко В.В., Лойко Д.М. Експертна система як інструмент визначення рівня економічної безпеки. *Науково-технічна інформація*. 2015. № 3(65). С. 41-46.
5. Лойко В.В. Прогнозування рівня економічної безпеки за допомогою експертної системи. Економічна безпека в умовах глобалізації світової економіки: [колективна монографія у 2 т.]. Днепропетровськ: «ФОП Дробязко С.І.», 2014. Т.1. С. 138-145.
6. Лойко В.В. Загрози економічній безпеці промислового підприємства: сутність та класифікація. *Ефективна економіка*. 2015. № 10. - URL: www.economy.nayka.com.ua/
7. Лойко В.В. Моніторинг рівня економічної безпеки промислового підприємства. *Ефективна економіка*. 2015. № 8. - URL: www.economy.nayka.com.ua/
8. Лойко В.В., Мороз Я.О. Індикатори економічної безпеки суб'єкта підприємницької діяльності. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. № 2. 2016. С. 126-129. - URL: <file:///D:/Downloads/14543484495459.pdf>

Змістовний модуль 4. Забезпечення економічної безпеки національної економіки у сучасній світовій економіці

Тема 7. Забезпечення економічної безпеки національної економіки в умовах глобалізації.

Характеристика глобалізації як сучасного процесу розвитку світової економіки. Глобалізація як процес реалізації економічних інтересів. Процес поширення фінансової глобалізації. Фінансові холдинги, транснаціональні компанії, глобальні корпорації, міжнародні громадські організації. Фінансові кризи як основні загрози економіки країн. Вплив глобалізації на економічну безпеку вітчизняних суб'єктів господарювання та на національну економіку в цілому. Заходи щодо забезпечення відтворення фінансових ресурсів суб'єктів підприємництва в умовах кризи.

Ключові слова: глобалізація, економічні інтереси, фінансові кризи, фінансові холдинги, транснаціональні компанії, глобальні корпорації, міжнародні громадські організації.

Література:

1. Valeriia V. Loiko, Olena S. Aleksandrova, Nataliia N. Vinnikova, Vitaliy N. Zavadskyi, Daria N. Loiko. Methodical Tools for Security Level Diagnostics of the Modern University's. *International Journal of Electronic Security and Digital Forensics*. Vol. 13, No. 2, 2021. P. 115-132. (SCOPUS)
2. Лойко В.В., Руденко В.С., Золотоверха А.В. Аналітичні аспекти впливу пандемії на розвиток бізнесу в Україні на засадах соціальної безпеки. Стратегії сталого розвитку

територій в умовах посткризового відновлення [текст]: [монографія] / під заг. ред. д.е.н., проф. Храпкіної В.В., д.ю.н., проф. Устименка В.А. – К.: Інтерсервіс, 2021. С. 249 - 267

3. Samorodov B.V., Sosnovska O. O., Zhytar M. O., Ananieva J. V. Methodical approach to the quantification of enterprise financial security level. *Financial and credit activity: problems and practice*. 2020. Vol 1. №32. P. 269-277.

Тема 8. Забезпечення економічної безпеки національної економіки в умовах циркулярної економіки.

Поняття та умови розвитку циркулярної економіки в світі. Цілі сталого розвитку України. Забезпечення економічної безпеки національної економіки за рахунок підтримки економічного зростання, конкурентоспроможності бізнесу, забезпечення екологічної безпеки та зменшення соціальної нерівності.

Ключові слова: *циркулярна економіка, економічна безпека, екологічна безпека, економічне зростання.*

Література:

1. Циркулярна економіка та переваги для суспільства. Звіт про дослідження на вимогу Римського клубу за підтримки Фонду MAVA. URL: <http://www.clubofrome.org.ua/wp-content/uploads/2017/08/The-Circular-Economy-CoR-UA-2.pdf>

2. Loiko V., Bobrov Ye., Bratko M., Voitseshchuk A., Maliar S. Waste management and prospects for the development of circular economy technologies. (Управління відходами та перспективи розвитку технологій циркулярної економіки). *Збірник наукових праць «Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики»*. № 5 (40). 2021. С. 609 - 619.

3. Olga Sosnovska, Olena Shtepa. Actual aspects of circular economy development. *Atlantis press*. III International Scientific Congress Society of Ambient Intelligence 2020 (ISC-SAI 2020). *Advances in Economics, Business and Management Research*. 2020. Volume 129. P. 201-207.

4. Лойко В.В. Проблеми розвитку циркулярної економіки в Україні. III International Scientific Conference From the Baltic to the Black Sea: the Formation of Modern Economic Area: Conference Proceedings, August 23th, 2019. Riga, Latvia: Baltija Publishing. P. 24-27.

5. Лойко В.В., Маляр С.А. Проблеми міст в умовах розвитку циркулярної економіки. *Research and Practice: Collection of scientific articles*. Lardy Publishing House, Paris, France, 2019. P. 23-27.

6. Лойко В.В., Шемчук К.Р. Стан та перспективи розвитку безвідходних технологій в Україні в умовах прогресу циркулярної економіки. *European scientific journal of Economic and Financial innovation*. 2021. № 1 (7). С. 14-25.

6. Контроль навчальних досягнень

6.1. Система оцінювання навчальних досягнень аспірантів (денна форма)

№ з/п	Вид діяльності аспіранта	Макс. кількість балів за одиницю	Модуль 1		Модуль 2		Модуль 3		Модуль 4	
			Кількість одиниць	Максимальна кількість	Кількість одиниць	Максимальна кількість	Кількість одиниць	Максимальна кількість	Кількість одиниць	Максимальна кількість
1	Відвідування лекцій	1	2	2	2	2	2	2	2	2
2	Відвідування практичних занять	1	-	-	1	1	1	1	2	2
3	Відвідування семінарських занять	1	2	2	1	1	1	1	-	-
4	Виконання завдань для самостійної роботи	5	2	10	2	10	2	10	2	10
5	Робота на практичних заняттях	10	-	-	1	10	1	10	2	20
6	Робота на семінарських заняттях	10	2	20	1	10	1	10	-	-
7	Виконання модульної контрольної роботи	25	1	25	1	25	1	25	1	25
Разом				59		59		59		59
Максимальна кількість балів:								236		
Розрахунок коефіцієнта:								236/ 100 = 2,36		

Система оцінювання навчальних досягнень аспірантів (заочна форма)

№ з/п	Вид діяльності аспіранта	Макс. кількість балів за одиницю	Модуль 1		Модуль 2		Модуль 3		Модуль 4	
			Кількість одиниць	Максимальна кількість	Кількість одиниць	Максимальна кількість	Кількість одиниць	Максимальна кількість	Кількість одиниць	Максимальна кількість
1	Відвідування лекцій	1	1	1	1	1	1	1	1	1
2	Відвідування практичних занять	1	-	-	-	-	1	1	1	1
3	Відвідування семінарських занять	1	1	1	1	1	1	1	1	1
4	Виконання завдань для самостійної роботи	5	2	10	2	10	3	15	3	15
5	Робота на практичних заняттях	10	-	-	-	-	1	10	1	10
6	Робота на семінарських заняттях	10	1	10	1	10	-	-	-	-
Разом				22		22		28		28
Максимальна кількість балів:								100		
Розрахунок коефіцієнта:								100 / 100 = 1,00		

Завдання для самостійної роботи та критерії її оцінювання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин денна /заочна	Бали Денна/заочна
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. Теоретичні основи забезпечення економічної безпеки національної економіки			
1	Складіть власне визначення поняття «економічна безпека» дотичне до теми Вашої дисертаційної роботи на основі опрацювання наукових джерел	10/12	5/5
2	Проаналізуйте інституційні основи системи економічної безпеки.	10/12	5/5
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. Методичні основи оцінки економічної безпеки національної економіки			
3	Охарактеризуйте проблеми і пріоритети економічної безпеки національної економіки дотичні до теми Вашої дисертаційної роботи.	10/12	5/5
4	Оберіть, проаналізуйте та зробіть розрахунки за функціональної складовою економічної безпеки національної економіки, дотичної до теми Вашої дисертаційної роботи, згідно методичних основ оцінки економічної безпеки національної економіки.	10/12	5/5
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3. Забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання			
5	Проаналізуйте особливості організації економічної безпеки суб'єктів господарювання.	10/12	5/5
6	Оберіть, проаналізуйте та зробіть розрахунки за функціональної складовою економічної безпеки суб'єктів господарювання, дотичної до теми Вашої дисертаційної роботи, згідно Методичних основ оцінки економічної безпеки суб'єктів господарювання.	10/6	5/5
	Охарактеризуйте загрози національній безпеці України, які дотичні до сфери економіки, яка досліджується в дисертації.	-/6	-/5
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 4. Забезпечення економічної безпеки національної економіки у сучасній світовій економіці			
7	Здійсніть моніторинг умов забезпечення економічної безпеки національної економіки в умовах глобалізації.	10/12	5/5
8	Здійсніть моніторинг умов забезпечення економічної безпеки національної економіки в умовах циркулярної економіки та порівняйте його з моніторингом, який складено за темою 7.	10/6	5/5
	Охарактеризуйте основні загрози національній безпеці України за умови розвитку циркулярної моделі економіки.	-/6	-/5
Разом		80/96	40/50

Критерії оцінювання самостійної роботи	Кількість балів
Представлений матеріал повністю або на достатньому рівні розкриває тему, містить додаткові інформативні відомості або пояснення, оформлено за вимогами	5-4
Робота містить неточності у викладенні матеріалу, відсутня логічна послідовність, існують недоліки у оформленні	3-2
Робота не відповідає вимогам, виконана за іншою темою; матеріал представлено частково, допущені фактичні помилки	0-1

6.3.Форми проведення семестрового контролю та критерії оцінювання **Критерії оцінювання практичних занять:**

8-10 балів – у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно самостійно та аргументовано його викладає під час відповідей, демонструє навички самостійного пошуку необхідної інформації, глибоко та всебічно розкриває зміст завдання та ілюструє викладений матеріал власною створеною презентацією.

2-7 балів – не в повному обсязі володіє навчальним матеріалом, фрагментарно (без аргументації та обґрунтування) його викладає, недостатньо розкриває зміст завдання, немає супроводження відповіді власною створеною презентацією.

0-1 бал – не володіє навчальним матеріалом та не в змозі його викласти, не розуміє змісту теоретичних питань та практичних завдань.

Критерії оцінювання лабораторних занять:

10-12 балів – у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно самостійно та аргументовано його викладає під час відповідей, демонструє навички самостійного пошуку необхідної інформації, глибоко та всебічно розкриває зміст завдання та ілюструє викладений матеріал власною створеною презентацією.

2-9 балів – не в повному обсязі володіє навчальним матеріалом, фрагментарно (без аргументації та обґрунтування) його викладає, недостатньо розкриває зміст завдання, немає супроводження відповіді власною створеною презентацією.

0-1 бал – не володіє навчальним матеріалом та не в змозі його викласти, не розуміє змісту теоретичних питань та практичних завдань.

Форми проведення модульного контролю та критерії оцінювання

Поточний контроль за результатами виконання контрольних (модульних) робіт передбачає оцінювання теоретичних знань та практичних умінь і навичок, які аспірант набув після завершення вивчення навчального матеріалу змістового модуля з дисципліни. Виконання модульних контрольних робіт здійснюється шляхом тестування через модульне середовище Університету.

Сума балів, накопичених за виконання модульних контрольних робіт свідчить про ступінь оволодіння ним програмою навчальної дисципліни на конкретному етапі її вивчення.

Критерії оцінювання модульного контролю з дисципліни наступні:

Максимальна кількість балів за модульну контрольну роботу - 25.

Модульна контрольна робота при дистанційній формі навчання складається з 25 тестів.

Тестові завдання охоплюють весь зміст модуля і розподілені наступним чином:

Якщо в модулі 2 теми:

Тема перша - 12 тестів; Тема друга - 13 тестів;

Кожен тест оцінюється у 1 бал максимально.

При тестуванні он-лайн оцінки обраховується:

- для тестів, які передбачають одну правильну відповідь (формату «один з багатьох») 1 бал виставляється, якщо відповідь правильна, у протилежному випадку виставляється оцінка 0 балів. При виконанні модульної контрольної роботи необхідно слідкувати за терміном виконання та за часовим обмеженням.

Форми проведення та критерії оцінювання модульного контролю

Модулі	Теми дисципліни	Форма контролю	Максимальна сума балів
I	Теми 1, 2 згідно з тематичним планом дисципліни	тест	25 балів
II	Теми 3,4 згідно з тематичним планом дисципліни	тест	25 балів
III	Теми 5,6 згідно з тематичним планом дисципліни	тест	25 балів
IV	Теми 7,8 згідно з тематичним планом дисципліни	тест	25 балів

Форми проведення семестрового контролю та критерії оцінювання

Семестровий контроль – це підсумкове оцінювання результатів навчання за семестр, що здійснюється в університеті у формі заліку. Семестровий контроль проводиться за результатами поточного контролю та оцінюється від 0 до 100 балів, що переводиться у шкалу ECTS для отримання рейтингової оцінки.

Оцінювання освітніх досягнень аспірантів за системою ECTS

Рейтингова оцінка	Оцінка за стобальною шкалою	Значення оцінки
A	90-100 балів	Відмінно – відмінний рівень знань (умінь) в межах обов'язкового матеріалу з можливими незначними недоліками
B	82-89 балів	Дуже добре – достатньо високий рівень знань (умінь) в межах обов'язкового матеріалу без суттєвих (грубих) помилок
C	75-81 балів	Добре – в цілому добрий рівень знань (умінь) з незначною кількістю помилок
D	69-74 балів	Задовільно – посередній рівень знань (умінь) із значною кількістю недоліків, достатній для подальшого навчання або професійної діяльності
E	60-68 балів	Достатньо – мінімально можливий допустимий рівень знань (умінь)
FX	35-59 балів	Незадовільно з можливістю повторного складання – незадовільний рівень знань, з можливістю повторного перескладання за умови належного самостійного доопрацювання
F	1-34 балів	Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни – досить низький рівень знань (умінь), що вимагає повторного вивчення дисципліни

Рекомендовані джерела Методичне забезпечення

Викладання навчальної дисципліни забезпечується сучасними технічними засобами навчання, які побудовані на новітніх інформаційно-комунікаційних технологіях (мультимедійний комп'ютер, мультимедійний проектор, інтерактивний комплекс SMART Board, авторські засоби мультимедіа).

На заняттях і під час самостійної роботи використовуються методичні рекомендації щодо вивчення дисципліни, ілюстративні комп'ютерні дидактичні матеріали, які розроблені на кафедрі, а саме:

- презентації.
- навчальні посібники.
- робоча навчальна програма.
- збірка тестових і контрольних завдань для тематичного (модульного) оцінювання навчальних досягнень студентів.
- засоби підсумкового контролю (комп'ютерна програма тестування, комплект друкованих завдань для підсумкового контролю);
- електронний навчальний курс «Економічна безпека національної економіки» (URL: <https://elearning.kubg.edu.ua/course/view.php?id=20507>).

Основна (базова)

1. Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України. Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України № 1277 від 29.10.2013. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13#Text>
2. Мельник С. І. Управління фінансовою безпекою підприємств: теорія, методологія, практика: монографія. Львів: «Раст-7». 2020. 384 с. URL: http://nbuviap.gov.ua/images/nak_mon_partneriv/Upravlinnya_finsanovou_bezpekou_pidpruemstv.pdf
3. Економічна безпека та фінансові розслідування: концепти, прагматика, інструментарій забезпечення : колективна монографія. / За заг. ред. д.е.н., доц. Вівчар О. І. Тернопіль: Економічна думка, 2019. 395 с. URL: http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/36303/1/%D0%9A%D0%BE%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%BD%D0%B0%20%D0%BC%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%84%D1%96%D1%8F_%D0%95%D0%91%D0%A4%D0%A0.pdf
4. Іванова Н.С. Прогнозування економічної безпеки регіонів для забезпечення безпеки національної економіки: монографія. Кривий Ріг : ФОП Чернявський Д.О., 2018. 381с.
5. Економічна безпека держави: навчально-методичний посібник / Живко З.Б., Черевко О.В., Копитко М.І., Зачосова Н.В., Живко М.О., Серета В.В., Занора В.О., Бівець А.В.; за ред. Живко З.Б. Черкаси : видавець Чабаненко Ю.А., 2019. 240 с. URL: http://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/3466/1/%D0%9D%D0%9C%D0%9F_%D0%95%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%BC%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B0%20%D0%B1%D0%B5%D0%B7%D0%BF%D0%B5%D0%BA%D0%B0%20%D0%B4%D0%B5%D1%80%D0%B6%D0%B0%D0%B2%D0%B8.pdf

Додаткова

1. Sunduk A.M., Shvets P.A., Zhukova Yu.M., Loiko V.V. (2022). Parameters of economic security in the conditions of strengthening of information risks and threats. (Параметри економічної безпеки в умовах посилення інформаційних ризиків і загроз). Proceedings of the Cybersecurity Providing in Information and Telecommunication Systems II. co-located with International Conference on Problems of Infocommunications. Science and Technology (PICST 2021). Volume II. P. 221-228.
2. Loiko, V., Aleksandrova, O., Suprunenko, A., Bezprozvanna, T. and Pozdieieva, K. (2022). Risk analysis and determination of the level of security of the information ecosystem of the educational institution with the help of an expert system. (Аналіз ризиків та визначення рівня безпеки інформаційної екосистеми навчального закладу за допомогою експертної системи). Proceedings of the Cybersecurity Providing in Information and Telecommunication Systems II. co-located with International Conference on Problems of Infocommunications. Science and Technology (PICST 2021). Volume I. P. 260-267.
3. Економічна безпека держави в контексті національних інтересів : зб. тез доп. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 23 квіт. 2021 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2021. 174 с. URL: <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/10473/Ekonomichna%20bezpeka%20Oderzhavy%202021.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
4. I.Zelisko, O. Sosnovska, L. Oliynyk, V. Stefkivskyu, I. Manayenko. Company business processes optimization as an imperative of its economic security. *Journal "Naukovyi Visnyk Natsionalnoho Hirnychoho Universytetu"*. 1. 2021. 145-153. doi: 10.33271/nvngu/20211/145
5. Лойко В.В., Руденко В.С., Золотоверха А.В. Аналітичні аспекти впливу пандемії на розвиток бізнесу в Україні на засадах соціальної безпеки. Стратегії сталого розвитку територій в умовах посткризового відновлення [текст]: [монографія] / під заг. ред. д.е.н., проф. Храпкіної В.В., д.ю.н., проф. Устименка В.А. К.: Інтерсервіс, 2021. С. 249 – 267.
6. Лойко В.В., Шемчук К.Р. Стан та перспективи розвитку безвідходних технологій в Україні в умовах прогресу циркулярної економіки. *European scientific journal of Economic and Financial innovation*. 2021. № 1 (7). С. 14-25.
7. Valeriia V. Loiko, Olena S. Aleksandrova, Nataliia N. Vinnikova, Vitaliy N. Zavadskiy, Daria N. Loiko. Methodical Tools for Security Level Diagnostics of the Modern University's. *International Journal of Electronic Security and Digital Forensics*. Vol. 13, No. 2, 2021. P. 115-132. (SCOPUS)
8. Живко З. Б., Пушак Я. Я. Поглинання та рейдерство в ринковій економіці: навчальний посібник. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2020. 304с.
9. Loiko V., Bobrov Ye., Bratko M., Voitseshchuk A., Maliar S. Waste management and prospects for the development of circular economy technologies. (Управління відходами та перспективи розвитку технологій циркулярної економіки). *Збірник наукових праць «Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики»*. № 5 (40). 2021. С. 609 - 619.
10. Olga Sosnovska, Olena Shtepa. Actual aspects of circular economy development. *Atlantis press*. III International Scientific Congress Society of Ambient Intelligence 2020 (ISC-SAI 2020). Advances in Economics, Business and Management Research. 2020. Volume 129. P. 201-207.
11. Лойко В.В., Лойко Д.М. Експертна система як інструмент визначення рівня економічної безпеки. *Науково-технічна інформація*. 2015. № 3(65). С. 41-46.
12. Лойко В.В. Прогнозування рівня економічної безпеки за допомогою експертної системи. Економічна безпека в умовах глобалізації світової економіки: [колективна монографія у 2 т.]. Днепропетровськ: «ФОП ДРОБЯЗКО С.І.», 2014. Т.1. С. 138-145.
13. Лойко В.В. Загрози економічній безпеці промислового підприємства: сутність та класифікація. *Ефективна економіка*. 2015. № 10. URL: www.economy.nayka.com.ua/
14. Лойко В.В. Моніторинг рівня економічної безпеки промислового підприємства. *Ефективна економіка*. 2015. № 8/ URL: www.economy.nayka.com.ua/

15. Лойко В.В., Мороз Я.О. Індикатори економічної безпеки суб'єкта підприємницької діяльності. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. № 2. 2016. С. 126-129. URL: <file:///D:/Downloads/14543484495459.pdf>
16. Лойко В.В. Конкуренстоспроможність національної економіки в контексті економічної безпеки. International Scientific Conference Economy without borders: Integration, Innovation, Cross-border cooperation: Conference Proceeding, August 26, 2016. Kaunas: Baltija Publishing. P. 52-55.
17. Лойко В.В. Проблеми розвитку циркулярної економіки в Україні. III International Scientific Conference From the Baltic to the Black Sea: the Formation of Modern Economic Area: Conference Proceedings, August 23th, 2019. Riga, Latvia: Baltija Publishing. P. 24-27.
18. Samorodov B.V., Sosnovska O. O., Zhytar M. O., Ananieva J. V. Methodical approach to the quantification of enterprise financial security level. *Financial and credit activity: problems and practice*. 2020. Vol 1. №32. P. 269-277.
19. Сосновська О.О. Методологічний базис управління економічною безпекою підприємства. *Проблеми економіки* : науковий журнал. Харків. 2020. №1 (43). С.190-196.
20. Циркулярна економіка та переваги для суспільства. Звіт про дослідження на вимогу Римського клубу за підтримки Фонду MAVA. URL: <http://www.clubofrome.org.ua/wp-content/uploads/2017/08/The-Circular-Economy-CoR-UA-2.pdf>
21. Якубовська Ю.Є. Протидія промисловому шпигунству. Навчально-методичні матеріали з дисципліни. Тернопіль. ТНЕУ. 2016. 44 с.

Інформаційні джерела:

1. Господарський кодекс України. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.
2. Про перелік відомостей, що не становлять комерційної таємниці: Постанова Кабінету Міністрів України від 09.08.1993 р. № 611. URL: www.rada.gov.ua.
3. Цивільний кодекс України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
4. Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. Режим доступу: <http://portal.rada.gov.ua>.
5. Державна служба статистики України. Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
6. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади в Україні. URL: <http://www.kmu.gov.ua/control>.
7. Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua>.
8. Національна парламентська бібліотека України. URL: <http://nplu.org>.
9. Електронна бібліотека освітнього порталу. URL: <http://www.osvita.org.ua/library/>.